

## **O‘QUVCHILARDA MEDIASAVODXONLIK KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI VA AHAMIYATI**

**Usanova Mahfuza Karamat qizi**

Termiz davlat pedagogika instituti magistranti

**Annotatsiya:** Hozir davr ta’limida mediasavodxonlikning keng yoyilishini, tahlil etilishini, kelib chiqadigan natijasida tilimizga kirib kelayotgan tushunchalarni, ya’ni mediasavodxonlik, mediata’lim, mediani o’rganish va boshqalanir bir- biri bilan bog’liqlik jaryonlar mazmuni yoritib berilgan.

**Kalit so’zlar:** mediasavodxonlik, mediata’lim, mediasavodxonlik ko‘nikmalari, texnologiyalarni integratsiya qilish, interaktiv metodlar.

### **KIRISH**

O‘quvchilarda mediasavodxonlik ko‘nikmalarini shakllantirish masalasi so‘nggi yillarda pedagogika va psixologiya fanlarida keng o‘rganilayotgan mavzulardan biri bo‘lib qaraladi. Mediasavodxonlik – bu axborot va media vositalaridan samarali va tanqidiy foydalanish, ularning tarkibini tahlil qilish va o‘qish, yozish, eshitish va ko‘rish kabi ko‘nikmalarni o‘zlashtirishni anglatadi. O‘quvchilarda bunday ko‘nikmalarni shakllantirishning zarurligi bugungi raqamli va media muhitida ayniqsa muhimdir.

Ilmiy-tadqiqot ishlarida o‘quvchilarda mediasavodxonlik ko‘nikmalarini shakllantirishning turli yo‘llari va metodikalari o‘rganilgan. Masalan:

Axborot va media vositalarining tahlilini o‘rgatish – O‘quvchilarga media materiallarni tanqidiy tahlil qilish, ularning manbalarini tekshirish va axborotni sinchkovlik bilan o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirish. Texnologiyalarni integratsiya qilish – Dars jarayonida zamonaviy texnologiyalarni, masalan, multimedia vositalarini, internet manbalarini va interaktiv platformalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarda axborotlarni izlash va ishlatish qobiliyatini shakllantirish.

Kritik fikrlashni rivojlantirish – O‘quvchilarga axborotlarning ishonchliligini, manbalarini tekshirish va tahlil qilishni o‘rgatish orqali ularning tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish. Media savodxonlikni o‘rgatishda interaktiv metodlar –

Talabalar o'rtasida bahs-munozaralar, guruh ishlari va boshqa interaktiv faoliyatlar orqali mediasavodxonlikni rivojlantirish.

Ilmiy-tadqiqotlar o'quvchilarda bunday ko'nikmalarni rivojlantirish orqali nafaqat axborotlarni tahlil qilish, balki jamiyatdagi axborot oqimida faol va mas'uliyatli ishtirok etish imkoniyatlarini ham yaratadi. Shuningdek, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va axborotlarni mas'uliyat bilan ishlatish o'zgaruvchan va raqamli dunyoda muhim hayotiy ko'nikmalardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, mediasavodxonlikni o'rgatish pedagoglar va ta'lim tashkilotlaridan yangi yondashuvlar, metodikalar va dasturlarni ishlab chiqishni talab etadi. Bu jarayonlar aniqlashtirish uchun o'qituvchipedagoglarga mashg'ulot va seminarlar tashkil etish maqsadli ishlardan biri sifatida etirof etiladi

O'quvchilarda mediasavodxonlikni qayta bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari zamonaviy jamiyatda katta korxona ega. Mediasavodxonlikning axborotni tahlil qilish, soxta yangiliklarni, axborotni manipulyatsiyasini yoshlar va ongli ravshan media mediaga olib chiqishni tavsiya qilish. Media savodxonlikning maqsadi har bir medianing ustuvorliklari va kamchiliklarini tushungan holda ular tomonidan tarqatilayotgan axborotni saralay bilish va zarurini qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish bo'lsa, asosiy vazifasi insonlar tomonidan iste'mol qilinadigan har qanday axborotning manipulyativ kuchini anglagan holda undan chegaralanishdir. Shuningdek, odamlarga OAV hamda fuqarolik jurnalistika rolini tushunishga yordam berishdir

Taniqli hind fotojurnalisti Pabak Sarkarning fikriga ko'ra, mediasavodxonlik sari tashlangan ilk qadam, bu to'g'ri savol bera olishdir. Bugungi kunda Internet orqali amalga oshirilayotgan axboriy xurujlar dunyodagi har bir mamlakat milliy xavfsizligi strategiyasining bir qismiga aylandi va u kiberxavfsizlik nomini oldi. Zero, virtual va haqiqiy dunyoning qo'shilishi, aynan virtual dunyo orqali yoshlar tomonidan haqiqiy dunyoni noto'g'ri tushunilishi, turli xil salbiy kuchlar va oqimlar tomonidan bir qarashda ijobiy ko'ringan, ammo mohiyatan inson ongiga salbiy ta'sir qiluvchi axborotning tarqatilishi ko'payib borayotganligi hech kimga sir emas. Aynan jamiyat hayotiga ta'sir etuvchi mazkur salbiy jihatlarning oldini olishda aholini mediasavodli qilish zarur, degan fikrlar ko'paymoqda.

Hozirda medianing tahlil etilishi natijasida tilimizga kirib kelayotgan tushunchalar, ya'ni mediasavodxonlik, mediata'lim, mediani o'rganish va boshqalar bir- biri bilan bog'liq bo'lsa-da,

- Huquqiy demokratik jamiyatimizning to'laqonli, faol fuqarosi sifatida amalga oshirilayotgan islohotlar mazmun-mohiyatini tushunish;
- OAV orqali uzatilayotgan va qabul qilinayotgan kundalik axborotni saralash ko'nikmalarini shakllantirish;
- Axborot orqali inson ongini boshqarishga yo'l qo'ymaslik va har qanday vaziyatda to'g'ri qaror qabul qilish;
- Insonning vizual obrazlar ta'siri ostida ijobiy yoki salbiy tomonga o'zgarishlarini tahlil eta olish va vizual xabarlar ostida beriladigan ko'rinmas ma'lumotlarni "o'qiy olish";
- OAV orqali beriladigan matnli kommunikatsiyalar mohiyatini tahlil etish;

Axborot qaerdan, kim tomonidan va nima maqsadlarda uzatilyapti, kimning manfaatlarini o'zida aks etayapti, degan savollarga javob topa olish uchun zarurdir. Media savodxonlik tushunchasi borasida turli xil fikrlar mavjud bo'lib, AQShning Jamiyat xususidagi xalqaro entsiklopediyasida qayd etilishicha, «Media savodxonlik» (media literacy) inson jamiyatdagi fuqaro sifatidagi mas'uliyatini his qilgan holda faol va savodli bo'lishi, mediamatnlarni qabul qila olishi, yaratishi, tahlil eta olishi va baholashi, zamonaviy mediani ijtimoiy-madaniy va siyosiy mazmunini tushuna olishi demakdir.

Londonning Qirollik universiteti professori S.Fayrstounning fikriga ko'ra esa, media savodxonlik harakat bo'lib, uning asosiy vazifasi insonlarni audiovizual va bosma matnlarning madaniy ahamiyatini tushunish, yaratish va baholashga undashdan iborat. Ingliz siyosatshunosi R.Kibey esa media savodxonlikni turli xil shakllarda ma'lumotlarni uzatish, ularni tahlil etish va baholash deb tushunadi. M.Guetterz esa multimedia savodxonligi o'z ichiga multimedia hujjatlarini shakllantirishga qaratilgan tillarni bilish, axborotni qayta ishlashga qaratilgan qurilma va usullardan foydalana olish, yangi multimedia texnologiyalarini bilish va ularni baholay olish, mediamatnlarni tanqidiy qabul qilishni oladi, deydi. Fikrimizcha, media savodxonlik yuqorida bildirilgan fikrlar bilan birgalikda ommaviy axborot vositalari orqali

uzatiladigan barcha axborotga tanqidiy qarash, ularga xolis yondoshish va har bir uzatilayotgan axborotni saralashda ongli ravishda yondashish hamdir. Mediasavodxonlikning maqsadi har bir medianing ustuvorliklari va kamchiliklarini tushungan holda ular tomonidan tarqatilayotgan axborotni saralay bilish va zarurini qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish bo'lsa, asosiy vazifasi insonlar tomonidan iste'mol qilinadigan har qanday axborotning manipulyativ kuchini anglagan holda undan chegaralanishdir. Texnika-texnologiyalar ahamiyati ta'lim sohasida ham juda baland bo'lib, o'quv materiallarini o'zlashtirishda salmoqli natija ko'rsata oladigan vosita sifatida qaralishi lozimdir.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Кириллова Н. Медиакультура: от модерна к постмодерну. М., 2005.
2. Cynthia Vinney. „Very well mind“. What Is Media Literacy? 2022
3. Azamat, M. S., & Rajabali, P. S. International Evaluation Programs. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology,
4. Mamatkobilova, S., & Julayeva, M. (2020). FACTORS AFFECTING FAMILY STRENGTH
5. Bakhtyorovna, K. M. (2024). WAYS OF FORMING PEDAGOGICAL SKILLS IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL WORK. Gospodarka i Innowacje., 48, 18-20.
6. M., K. . (2023). THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE TECHNOLOGY OF FORMING REFLECTIVE SKILLS IN FUTURE TEACHERS. JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING, 2(8), 107–110